

CREDINȚA CA ACT DE LIMBAJ

NADIA OBROCEA

Cuvinte-cheie: *act de limbaj, credință, pragmatică, religie, text*

Introducere

Virtute teologică, alături de speranță și iubire¹, credința a fost definită de Sfinții Părinți și în general de către teologi, din perspectivă epistemologică, aceasta fiind considerată drept cunoaștere², precum și din punct de vedere ontologic, prin înțelegerea ei ca sentiment³ – abordarea teologică a credinței fiind diversificată în timp prin cercetări revelatoare de factură semiotică sau lingvistică.

Principiul constitutiv al lucrării de față este reprezentat de faptul că cele trei virtuți teologice funcționează în limbajul religios românesc ca acte de limbaj, acestea devenind, astfel, obiect de interes pentru pragmatică⁴.

¹ În teologie, cele trei virtuți teologice au fost abordate adesea în corelație: „Iar acum, după toate cele spuse înainte, rămân aceste trei, legătura care strânge și ține toate: credința, nădejdea și dragostea. Dar mai mare decât toate este dragostea. Căci Dumnezeu se numește dragoste» (I Cor. 13, 13). Dar eu (pe cât pot să înțeleg), pe una o văd ca rază, pe alta ca lumină, iar pe cealaltă ca cerc. Și toate sunt o strălucire și o lumină. Cea dintâi toate le poate face și zidi”, Sfântul Ioan Scărarul (1980: 420); A se vedea, în acest sens, și Sfântul Vasile cel Mare (2004: 30).

² Sfântul Maxim Mărturisitorul (2005: 169): „Căci credința este o cunoștință adevărată, întemeiată pe principii ce nu pot fi demonstrate, ca una ce este temelia lucrurilor mai presus de minte și de rațiune”.

³ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae (1980: 42): „Credința este nu numai un sentiment, sau un act de voință, ci și o dreaptă cugetare despre Dumnezeu cel în Treime. Este credința întemeiată pe Revelație și pe predania Bisericii”.

⁴ Această perspectivă de abordare a virtuților teologice a fost subliniată de către noi în teza de doctorat, *Elementul latin în limbajul religios românesc*, Szeged, JATEPress, 2013.

Credința între semnificație și sens ori de la semantică la pragmatică⁵

Propunând un traseu interpretativ de tip pragmatic, cu reverberații într-o hermeneutică a textului, acest articol își propune să abordeze credința ca act de limbaj, prin urmare prin prisma unui act prin care *spunând ceva, facem ceva* (Austin 2005). Inițial demersul nostru se instituie într-o analiză semantică a termenului *credință* și a verbului *a crede*, completată ulterior prin precizări privind performativitatea verbului *a crede* și forța ilocuționară a actului de limbaj al credinței. În finalul acestei abordări se va insista asupra modului în care acest act de limbaj funcționează în limbajul religios românesc de factură ortodoxă.

Așa cum am precizat, una dintre sarcinile fundamentale ale acestei lucrări este aceea de surprinde, într-o primă instanță, nivelul semantic al termenului *credință*. În acest sens, reținem din definiția termenului care consemnează proprietățile analitice ale obiectului respectiv, necesare și suficiente pentru distingerea conceptului credinței de alte concepte (Eco 2009: 7), următoarele elemente: convingerea existenței lui Dumnezeu. Pentru a surprinde cu exactitate conceptul de «credință» și, astfel, pentru a putea separa credința creștin ortodoxă de alte credințe, această imagine trebuie completată prin anumite mărci semantice de tip enciclopedic (Eco 2009: 7). Prin urmare, sensul pragmatic al termenului vizează și următoarele aspecte: faptul că Dumnezeu există, că El a creat lumea și pământul etc., că Iisus Hristos există, că El este Fiul lui Dumnezeu etc., că Sfântul Duh există, că El purcede de la Dumnezeu-Tatăl etc. Astfel, explicarea semnificației termenului *credință* se instituie într-un traseu generator de densități semantice, prezente, în totalitatea lor, în imaginarul creștin ortodox. Mai mult, deși aflată sub semnul certitudinii, trimițând astfel la epistemologie, așa cum sugerează definiția, credința a fost asimilată unui sentiment, ea presupunând un proces afectiv ce exprimă atitudinea credinciosului față de Dumnezeu, precum și relația dintre Dumnezeu și acesta. Cunoașterea lui Dumnezeu

⁵ A se lua în considerare diferența dintre semnificație și sens realizată de Eugeniu Coșeriu (2000: 246-247).

prin credință este o cunoaștere care depășește rațiunea, adică o cunoaștere apofatică (Stăniloae 1978), ce trimite la experiența directă a prezenței lui Dumnezeu, în fond, la sentimentul credinciosului în raport cu Dumnezeu.

În aceeași ordine a argumentației, reținem că verbul *a crede* deține, în structura sa semantică, aceleași elemente revelatoare ale obiectului credinței: a fi convins de existența lui Dumnezeu, și în acest caz componenta *Dumnezeu* dezvoltându-se, la rândul său, într-o paletă largă de elemente ce trimit la toate cunoștințele noastre despre El: Eu cred că Dumnezeu există, că El a creat cerul și pământul etc., că Iisus Hristos există, că el este Fiul lui Dumnezeu etc., că Sfântul Duh există, că El precede de la Dumnezeu-Tatăl etc.

Subliniem, de asemenea, faptul că prin elucidarea semantică a termenului *credință* se face trimitere, în fond, la întreaga religie ortodoxă. De pildă, puterea credinței – idee subliniată în mod repetat de către Iisus Hristos – circumscrie o proprietate pregnantă a acestui termen, în acest sens credința oferind posibilitatea miracolului. Redăm, în continuare, câteva dintre pasajele din *Noul Testament* care susțin ideea dobândirii unei puteri infinite prin credință: „Căci adevărat grăiesc vouă: Dacă veți avea *credință* în voi cât un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia: Mută-te de aici dincolo, și se va muta; și nimic nu va fi vouă cu neputință.” (Matei 17, 20) sau „Iar Domnul a zis: De ați avea *credință* cât un grăunte de muștar, ați zice acestui sicomor: Dezrădăcinează-te și te sădește în mare, și va asculta.” (Luca 17, 6) sau „Iar Iisus i-a zis: De poți *crede*, toate sunt cu putință celui ce *crede*.” (Marcu 9, 23). Puterea credinței este invocată în permanență de Iisus Hristos în contextul înfăpturii minunilor, subliniind că minunile pe care le-a realizat au fost posibile prin credința pe care au avut-o cei asupra cărora acestea au acționat: „Îndrăznește, fiică, *credința* ta te-a mântuit. Și s-a tămăduit femeia din ceasul acela.” (Matei 9, 22), „Atunci S-a atins de ochii lor, zicând: După *credința* voastră, fie vouă!” (Matei 9, 29), „O, femeie, mare este *credința* ta; fie ție după cum voiești. Și s-a tămăduit fiica ei în ceasul acela.” (Matei 15, 28); El neînăptuind minuni celor care nu au crezut: „Și n-a făcut acolo multe minuni, din pricina *necredinței* lor” (Matei 13-58).

Una dintre trăsăturile definatorii ale credinței este aceea că ea trebuie mărturisită – în mod evident într-un context adecvat, adică în timpul cultului religios sau în rugăciunile personale, și nu ca act de aroganță. *Crezul sau Simbolul credinței*, construit pe ideea necesității mărturisirii credinței – reprezintă expunere a doctrinei religioase ortodoxe și un model de mărturisire a acesteia. În acest fel, actul de limbaj al credinței devine o reprezentare lingvistică a actului credinței, care, la rândul ei, se bazează pe o multitudine de acte specifice, simbolizatoare ale credinței, asumate de către credincios – dublă semioză care stabilește relația dintre un act, un anumit conținut al conștiinței și un act de limbaj.

Resorturile ilocuției. Credința⁶ ca act de limbaj expresiv

Act de limbaj de tip expresiv⁷, conform clasificării propuse de John R. Searle (1979), credința trimite la un sentiment asumat și exprimat ca atare de credincios. Actele de limbaj expresive sunt actele de limbaj prin intermediul cărora locutorul își exprimă o anumită stare psihologică:

The illocutionary point of this class [expressives – n.n.] is to express the psychological state specified in the sincerity condition about of state of affairs specified in the propositional content. The paradigms of expressive verbs are «thank», «congratulate», «apologize», «condole», «deplore»

⁶ Pentru a marca anvergura subiectului, menționăm că în anul 2011, Association Française de Sciences Sociales des Religions (AFSR) a consacrat un congres actului de limbaj *a crede* în limbajul religios, cu tema *Croire en actes: distance, intensité ou excès?*

⁷ În mod implicit, Olesia Botnaru include credința în cadrul actelor de limbaj expresive: „Actele ilocutionare expresive au următoarea formă $m(P)$, unde m este un mod psihologic care determină o direcție particulară, iar P este conținutul propozițional care reprezintă starea de lucruri spre care sunt direcționate stările psihologice, emoționale. De exemplu, regretul, *credința* [s.n., N.O.], încrederea, speranța, intenția sunt stări psihologice, emoționale, care au moduri psihologice diferite. La fel cum fiecare stare mintală are un mod de realizare caracteristic, tot așa fiecare forță ilocutionară expresivă necesită anumite condiții de sinceritate specifice” (2007: 97).

and «welcome». Notice that in expressives there is no direction of fit. In performing an expressive the speaker is neither trying to get the world to match the words nor the words to match the world; rather the truth of the expressed proposition is presupposed (Searle 1979:15).

Redăm în continuare un context semnificativ din *Noul Testament*, în care credința apare ca act de limbaj: „Și îndată strigând tatăl copilului, a zis cu lacrimi: „*Cred*, Doamne! Ajută necredinței mele.” (Marcu 9, 24). În acest context, sentimentul credinței, caracterul lui dificil, astfel, fascinația lui sunt surprinse într-o dialectică revelatoare.

Interogația inițială legată de specificul performativității verbului *cred* se impune a fi elucidată în acest punct al analizei noastre. Prin intermediul actului de limbaj al credinței reprodus prin verbul performativ *cred*, credinciosul își exprimă sentimentul față de Dumnezeu, prin prisma condiției de sinceritate în raport cu Dumnezeu, verbalizat în conținutul propozițional. Exprimându-și atitudinea față de Dumnezeu, credinciosul realizează un act ilocuționar cu o condiție de sinceritate intensă, în acest caz, neexistând o relație de ajustare între limbaj și realitate.

Forța ilocuționară a verbului performativ *cred* înseamnă mai mult decât afirmarea credinței, adică exprimarea unui sentiment, ea presupune, pe de o parte, o asumare teoretică a doctrinei religioase, dar, pe de altă parte, și o anumită practică religioasă ulterioară sau cel puțin o intenție a realizării acesteia, din partea credinciosului, deschizându-se, în acest fel, posibilitatea intervenției lui Dumnezeu în viața sa. Prin urmare, nuanțele comisive și chiar declarative ale verbului performativ *cred* induc ideea că acest verb nu este un simplu act de limbaj expresiv, deoarece el presupune și un angajament al credinciosului și implică o anumită schimbare a realității imediată sau decalată în timp. În studiile de dogmatică este subliniată aceeași idee: „Cuvântul *cred* înseamnă că primesc și mărturisesc ceea ce învață Biserica despre Dumnezeu.” (*Învățătură de credință ortodoxă* 1952: 45) sau „Înaintează în mărturisire credința mea și spune-i Domnului Tău: *Sfinte, Sfinte, Sfinte, Doamne Dumnezeul*

meu, în numele Tău ne-am botezat, Tată, Fiule și Duhule Sfinte, în numele Tău botezăm, Tată, Fiule și Duhule Sfinte” (Augustin 1985: 293).

Credința în limbajul de cult sau despre meandrele textului religios

În continuare vom urmări alte ocurențe ale verbului performativ *cred*, de data aceasta în limbajul de cult, într-o abordare care va completa analiza pragmatică prin introducerea unui filon de lingvistică textuală.

Cum am menționat deja, unul dintre cele mai importante texte religioase este *Crezul* sau *Simbolul credinței*, care reprezintă, în sine, un act de limbaj, fiind o mărturisire a credinței, ce conține într-o variantă concisă principalele dogme creștine sau „adevărurile de credință” (Stăniloae 1978). Dintre cele trei variante creștine ale simbolului, ne interesează, în această abordare, *Simbolul niceo-constantinopolitan*, specific bisericii ortodoxe române, ce a fost elaborat în cadrul primelor două sinoade ecumenice, cel de la Niceea, din 325, unde au fost concepute primele 9 articole, cele referitoare la Dumnezeu-tatăl și Iisus Hristos, și cel de la Constantinopol, din 381, moment în care au fost redactate și celelalte 3 articole ce conțin dogmele referitoare la Sfântul Duh, Biserică, Sfintele Taine și Învierea morților (Pelikan 2010).

Redăm, în continuare, întregul text:

Cred întru unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute. Și întru unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii: Lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, iar nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut; Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara și S-a făcut om. Și S-a răstignit pentru noi în zilele lui Pilat din Pont și a pățimit și S-a îngropat; Și a înviat a treia zi, după Scripturi. Și S-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui; Și iarăși va să vină cu

slavă, să judece viii și morții, a Cărui împărăție nu va avea sfârșit. Și întru Duhul Sfânt, Domnul de viață Făcătorul, Care din Tatăl porcede, Cel Care împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și slăvit, Care a grăit prin prooroci. Întru una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică. Mărturisesc un Botez spre iertarea păcatelor. Aștept învierea morților. Și viața veacului, ce va să fie. Amin. (*Liturghierul pastoral* 2004: 186-187).

În acest caz, interpretarea verbului performativ *cred* trebuie dezvoltată prin anumite referiri la structura textuală în care acesta apare. Obiectul credinței – Dumnezeu, Iisus, Sfântul Duh, biserica – este explicitat, în acest fel, performativul *cred* iradiind semantic, la suprafața textului, creând un dublu volum de sens. Astfel, planul intrinsec al conținutului semantic de tip enciclopedic al verbului *cred* devine explicit. Prin această diseminare a semnificației termenului *cred* în text, asistăm la o intensificare a forței ilocuționare, prin extinderea sa asupra conținutului propozițional, în acest caz forța ilocuționară fiind subliniată de restul textului, care conține o insistență asupra unor elemente ce există în structura de profunzime a verbului *cred*.

Acest scenariu textual ale cărui puncte forte sunt, pe lângă verbul performativ *cred* și elementele *Dumnezeu, Iisus Hristos, Duhul Sfânt, Biserică*, creează, din *Crez*, un text autoreferențial. Transparența atipică a semnificațiilor deținute de axele menționate: *Dumnezeu, Iisus Hristos, Duhul Sfânt, Biserică*, induce în text, global vorbind, o tensiune a sensului. Avem de-a face aici cu o narativizare a performativului *cred*, prin dinamica textului care se derulează după el. În acest sens, ni se pare relevant faptul că relația dintre performativ și restul textului se instituie pe două paliere, pe verticală și pe orizontală.

Finalitatea textului, aceea de a mărturisi dreapta credință, explică acest foarte fin – dar extrem de simplu, în esență – mecanism textual, care conferă textului religios un mare grad de elaborare formală. Am remarcat și în alt context acest procedeu, care provine din specificitatea textului religios în care este prezentat și descris în permanență Dumnezeu (Obrocea 2009).

Asistăm, astfel, în textul religios la o transpunere a semnificației în sens – demers de tip pragmatic existent în însăși desfășurarea textului.

În cadrul cultului religios ortodox, verbul performativ *cred* apare, în afara *Crezului*, și în alte cazuri, în care mărturisirea credinței este imperios necesară. Una dintre aceste ocurențe vizează o rugăciune din cadrul Sfintei Taine a Împărtășaniei, rugăciune pe care o redăm mai jos:

Cred, Doamne, și mărturisesc că Tu ești cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu-cel-viu, Care ai venit în lume să-i mântuiești pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu. Cred, de asemenea, că acesta este Însuși Preacuratul Tău Trup și acesta este Însuși Scumpul Tău Sânge. Deci mă rog Ție: Miluiește-mă și iartă greșalele mele cele de voie și cele fără de voie, cele cu cuvântul, cele cu fapta, cele cu știință sau cu neștiință. Și mă învrednicește fără de osândă să mă împărtășesc cu Preacuratele Tale Taine, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci. Amin (Liturghierul pastoral 2004: 209).

Prezent în corelație cu verbul *a mărturisi* cu valoare performativă, verbul performativ *cred* exprimă în acest text mărturisirea credinței în *Iisus Hristos*. Interesant ni se pare faptul că de data aceasta mărturisirea credinței realizată prin verbul performativ expresiv *cred* este subliniată prin utilizarea adiacentă a verbului performativ asertiv, *mărturisesc*. Forța ilocuționară funcționează, în acest caz, pe două planuri, acela al sentimentului și acela al declarării sentimentului respectiv, această distincție accentuând forța ilocuționară a actelor de limbaj respective.

Într-un alt context, acela al Sfintei Taine a Spovedaniei, verbul *cred* cu valoare performativă apare într-o situație aparte. Reținem, în acest sens, următorul text:

Mai întâi de toate, spune-mi, fiule, crezi cu adevărat în Sfânta și de-viață-făcătoare Treime?

Iar cel ce se mărturisește să răspundă așa: *Cred* întru unul Dumnezeu Tatăl, și întru unul Fiul lui Dumnezeu, Care din

Tatăl S-a născut și întru unul Duhul Sfânt, Care de la Tatăl poruce, Treimea cea de o ființă și nedespărțită.

Întrebare: Dar crezi că soborniceasca și apostoleasca Biserică este sădită și crescută în Răsărit și de la Răsărit s-a întins peste toată lumea, și că de atunci până acum stă neschimbată și neclintită? Sau te îndoiești de vreo oarecare poruncă sau învățătură?

Și de va crede drept și fără îndoială și de va ști carte, să zică *Simbolul credinței* până la sfârșit. Iar neștiind carte, să-l înveți să zică acestea: *Cred* întru una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică a Răsăritului, care stă din început în toate dogmele ei neclintită și neschimbată.

Întrebare: Crezi că Sfântul Botez, care se face prin harul Sfântului cel strămoșesc și a celor în care noi de bunăvoie prin nefăcute de noi, ci dă și tărie și putere celui botezat să nu mai păcătuiască după aceea; și mai ales ai nădejdea vieții de veci?

Răspuns: *Cred* și mărturisesc un Sfânt Botez care se face prin harul Sfântului și de-viață-făcătorului Duh spre spălarea păcatului cel strămoșesc și a celor în care noi de bunăvoie prin nepurtarea de grijă cădem; și cu bună nădejde așteptăm învierea morților și viața veacului ce va să vie. (*Molitfelnic* 2002: 66-67)

Remarcăm, într-o primă instanță, același procedeu de iradiere a semnificației verbului performativ *cred* în textul care îl complinește, dezvoltându-se, în acest caz, dogmele referitoare la Sfânta Treime, la Biserică și la Botez. Ca o consecință a specificității și a finalității textului citat, învățăturile privind Sfânta Treime sunt mai concise decât cele oferite în *Crez*, iar cele referitoare la Sfânta Biserică și Sfântul Botez sunt mai elaborate decât cele incluse în *Simbolul credinței*. Și în acest caz, semnificația termenului *Treime* este derulată pe parcursul textului susținând o anumită linie de construire a textului, ale cărei puncte centrale sunt Dumnezeu-Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. De data aceasta, în dialogul instituit între preot și credinciosul care se supune Sfintei Taine a Spovedaniei, credinciosul trebuie să-și mărturisească credința prin anumite formule, ce trebuie exprimate ca atare, sau prin textul integral al *Simbolului credinței*.

Reținem o prezență a verbului performativ *cred*, în Sfânta Taină a Botezului:

Și făcându-se acestea, preotul întoarce cu fața spre răsărit pe cel ce se botează, care ține mâinile slobode în jos, și îl întreabă: Te unești cu Hristos? Și răspunde cel ce vine să se boteze sau nașul: Mă unesc. Preotul iarăși îl întreabă a doua oară: Te unești cu Hristos? El sau nașul răspunde a doua oară: Mă unesc. Preotul iarăși îl întreabă a treia oară: Te unești cu Hristos? El sau nașul răspunde a treia oară: Mă unesc. Apoi îl întreabă preotul: Te-ai unit cu Hristos? El sau nașul răspunde: M-am unit. Și iarăși îl întreabă preotul: Și crezi Lui? Și el sau nașul răspunde: *Cred* Lui ca unui Împărat și Dumnezeu. Apoi zice însuși cel ce se botează, sau nașul pruncului, sau preotul însuși, iar nu altcineva, după cum rău s-a obișnuit: *Cred* întru ... După sfârșirea *Simbolului credinței*, preotul zice iarăși către dânsul: Te-ai unit cu Hristos? El sau nașul răspunde: M-am unit. Și preotul îl întreabă: Și crezi Lui? Și acela sau nașul răspunde: *Cred* Lui ca unui Împărat și Dumnezeu. Și zice: *Cred* întru unul Dumnezeu..., tot, până la sfârșit. Și după ce a rostit a doua oară *Simbolul credinței*, preotul iarăși îl întreabă a treia oară: Te-ai unit cu Hristos? El sau nașul răspunde: M-am unit. Și iarăși îl întreabă preotul: Și crezi Lui? El sau nașul zice: *Cred* Lui ca unui Împărat și Dumnezeu. Și zice: *Cred* întru unul Dumnezeu..., tot, până la sfârșit. Și după ce a rostit a treia oară *Simbolul credinței*, iarăși îl întreabă preotul, de trei ori zicând: Te-ai unit cu Hristos? Și el sau nașul răspunde de trei ori: M-am unit. Apoi zice preotul: Și te închini Lui? El sau nașul, închinându-se, zice: Mă închin Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, Treimii Celei de o ființă și nedespărțite. (*Moltifelnic* 2002: 29-31)

În acest caz, actul de limbaj al credinței funcționează în Sfânta Taină a Botezului, el fiind exprimat în mod direct de cel care se botează sau de nașul acestuia, în cadrul dialogului cu preotul. „*Cred* Lui ca unui Împărat și Dumnezeu” este formula care trebuie pronunțată în mod ritualic, de trei ori, pentru a exprima recunoașterea lui Hristos ca Fiul lui Dumnezeu și ca Împărat al Împărăției cerurilor,

în urma unirii cu Hristos, realizată prin Taina Botezului. În plan semantic transpar două elemente semnificative ale termenului *cred*: Iisus este Dumnezeu (Fiul lui Dumnezeu) și El este Împărat. Acest text al evocării de către credincios a modului în care credem în Iisus Hristos – formulă în care remarcăm utilizarea verbului *a crede* în relație cu complementul indirect în cazul dativ – este dublat, de fiecare dată, de *Simbolul credinței*.

În loc de concluzie

Încheiem prin a sublinia că această abordare evidențiază faptul că textul religios se instituie într-un autentic laborator al limbajului, în care se creează relații subtile între semnificație, sens, ilocuție și caracterul redundant al textului religios. Teoria lui Umberto Eco, privind interpretarea, conform căreia „orice text este un mecanism inferențial complex care trebuie să fie actualizat de cititor în conținutul său implicit” (Eco 1996: 347) pare a fi valabilă, în mod paradoxal, pentru textul religios care, prin modul în care se instituie, conține, în sine, o interpretare a sa.

Bibliografie

- Augustin, Fericitul, 1985, *Scrieri alese*. Partea întâia. *Confessiones. Mărturisiri*. Carte tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Traducere și indici de Prof. Dr. Docent Nicolae Barbu. Introducere și note de Preot Prof. Dr. Ioan Rămureanu. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- Austin, J. L., 2005, *Cum să faci lucruri cu vorbe*. Traducere din limba engleză de Sorana Corneanu. Prefață de Vlad Alexandrescu. Pitești: Paralela 45.
- Botnaru, O., 2007, *Verbele performative în limba română*. Teză de doctorat, Chișinău.
- Coșeriu, E., 2000, „Creativitate și tehnică lingvistică. Cele trei niveluri ale limbajului”, în *Lecții de lingvistică generală*. Traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga. Cuvânt înainte de Mircea Borcilă. [Chișinău]: Editura ARC, 233-248.
- Dumas, F., 2000, *Gest și expresie în liturghia ortodoxă. Studiu semiologic*. Prefață de prof. dr. Maria Carпов. Iași: Istitutul European.
- Eco, U., 1996, *Limitele interpretării*. Traducere de Ștefania Mincu și Daniela Bucșă. Constanța: Pontica.

- Eco, U., 2009, *De la arbore la labirint. Studii istorice despre semn și interpretare*. Traducere de Ștefania Mincu. Iași: Polirom.
- Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. IX. *Scara Sfântului Ioan Scărarul și Învățăturile lui Ava Dorotei*. Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, 1980. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. II. *Maxim Mărturisitorul. Cuvânt ascetic, Capete despre dragoste, Capete teologice, Întrebări, nedumeriri și răspunsuri, Tâlcuire la Tatăl nostru*. Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae. Ediție electronică, 2005, Apologeticum.
- Învățătură de credință creștină ortodoxă*. Tipărită cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și cu binecuvântarea și purtarea de grijă a Înalț Prea Sfințitului Justinian, Patriarhul României, 1952. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- Obrocea, N., 2009, „O ipostază particulară a semnului lingvistic”, în E. Parpală (coordonator), *Comunicare, identitate, context*. Craiova: Editura Universitaria, 66-72.
- Obrocea, N., 2013, *Elementul latin în limbajul religios românesc*. Szeged: JATEPress.
- Pelikan, J., 2010, *Credo. Ghid istoric și teologic al crezurilor și mărturisirilor de credință în tradiția ortodoxă*. Traducere de Mihai-Silviu Chirilă. Iași: Polirom.
- Searle, J. R., 1969, *Speech Acts. An essay in the philosophy of language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, J. R., 1979, *Expression and meaning. Studies in the theory of speech acts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stăniloae, D., Pr. Prof. Dr., 1978, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I. Tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Justin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- Vasile cel Mare, Sfântul, 2004, *Constituțiile ascetice*. Traducere, introducere, indici și note de Prof. Iorgu D. Ivan. Ediție electronică, Apologeticum.

Izvoare

- Biblia sau Sfânta Scriptură*. Tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, 1988. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- Liturghierul pastoral*. Tipărit cu binecuvântarea Î.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, 2004. Iași: Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei.

Molitifelnic. Cuprinzând slujbe, rânduieli și rugăciuni săvârșite de preot la diferite trebuițe din viața creștinilor, 2002. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române.

THE FAITH AS A SPEECH ACT

(Abstract)

Keywords: speech act, faith, pragmatics, religion, text.

This paper aims to approach the faith as a speech act in an analysis that goes beyond pragmatics into the field of text linguistics. In this respect, we shall look at how this expressive speech act functions in the Romanian religious language.